



Apocalypsis: Ciemny (Ryszard Cieslak), Maria Magdalena (Rena Mirecka) , Judasz (Zygmunt Molik), Lazarz (Zbigniew Cynkutis), Szymon Piotr (Antoni Jaholkowski) ve Jan (Stanislaw Scierski)

EK - III

KISA TARİHÇE: Tiyatro Laboratuvarı (1959-1970)*

Derleyen: Hakan ÇİVİ

Teatr 13 Rzedow 1959 yılında, Polonya'nın 50.000 nüfuslu ve Auschwitz'den yaklaşık 96 km. uzaktaki Opole adlı taşra kentinde kuruldu. Bu tiyatroyu kuranlar 26 yaşındaki genç yönetmen Jerzy Grotowski ile 29 yaşındaki edebiyat ve tiyatro eleştirmeni Ludwik Flaszen'di. Teatr 13 Rzedow kurulduğu sırada dokuz oyuncuya sahipti. Tiyatronun sabit oyuncu kadrosu birkaç yıl içinde biçimlendi. Teatr 13 Rzedow'da kurulduğu dönemden geriye sadece üç oyuncu kaldı: Rena Mirecka, Zygmunt Molik ve Antoni Jaholkowski.1961'de Zbigniew Cynkutis ile Ryszard Cieslak'ın, 1964'de Stanislaw Scierski'nin katılımıyla sabit oyuncu kadrosu tamamlanmış oldu. Güney Amerikalı Elizabeth Albahaca'nın oyuncu kadrosuna katılımı 60'lı yılların sonlarında gerçekleşti.

Teatr 13 Rzedow'un kurulmasından hemen önceki yıllarda, "Stalin sonrası" denilen politik gelişmelere bağlı olarak Polonya'daki kültürel yaşamda büyük bir değişiklik başlamıştı. Sosyalist Gerçekçi program ve kültür kurumlarındaki sıkı merkezi denetim silinmeye yüz tutmuştu. Ludwik Flaszen bu ortamın, sanatsal özgürlüğü ve farklılaşmayı kışkırtması bakımından yararlı olduğunu belirtmiştir.Yeniden biçimlenen Polonya'daki kültür dünyasında Batı kaynaklı avant-garde etkiler yayılmaya başlamıştı. Tiyatro alanında vurgu edebiyattan özerk bir yorum anlayışına, sahne tasarımına ve teknik araçlara kayıyordu.

* Jennifer Kumiega'nın *The Theatre of Grotowski* (Methuen, 1. Baskı,1985 LONDRA) adlı kitabından yararlanılarak hazırlandı.

yandan tiyatroyu kuşatan avant-garde etkilerin negatif bir rol oynayabileceği de dile getiriliyordu. "Oyuncunun kuklalaşması", "diktatör yönetmen" türü deyişler bu dönemde ortaya atılmıştı.

Teatr 13 Rzedow 1959-1960 sezonunu, prömiyeri 8/Ekim/1959'da gerçekleştirilen, Cocteau'nun yazdığı **Orpheus**'la açtı. **Orpheus** zengin görsel ve teatral öğelerin, teknik trüklerin sahneye egemen olduğu ve oyunculuk sanatının temel alınmadığı bir prodüksiyondur. Grotowski'nin önceden belirlediği bir biçim içinde ve üç haftada hazırlanmıştı. Sahneleme oyun metniyle özerk bir ilişki içinde biçimlenmişti. **Orpheus**'un prömiyerinden sonra yapılan bir söyleşide Grotowski şunları söyledi: "Absürdizmi sürdürmek gibi bir niyetimiz yok, bir tür umut görüyor ve bulmayı istiyoruz. Tiyatronun terimleriyle ifade edildiğinde bu umut gerçekliğin iki uç noktası -trajik ve grotesk- arasında bulunabilir. Bu arayışı yazar adına değil, kendi adıma üstleniyoruz ve bu hiçbir şekilde oyun yazarlarına saygısızlık anlamına gelmez."

1959-60 sezonunun ikinci oyunu Byron'un yazdığı **Kabil**'di. Bu prodüksiyon da **Orpheus** gibi temelde zengin tiyatro anlayışı tarafından koşullanmıştı. **Kabil**'de Grotowski'nin oyuncu-seyirci ilişkisine dair bir takım denemelere girdiği görülür. Oyun sırasında seyirciler **Kabil**'in to-runları olarak gösterilir.

Kabil'in prömiyerini izleyen aylarda Teatr 13 Rzedow Polonya turnesine çıktı. Bu sırada Grotowski Poznan'daki Teatr Polski'de (Polonya Tiyatrosu) Goethe'nin **Faust**'u üstünde çalışıyordu. Prömiyeri Nisan 1960'ta gerçekleşen bu prodüksiyon Grotowski'nin kendi grubu dışında gerçekleştirdiği tek oyun çalışmasıydı. Bu dönemde Teatr 13 Rzedow seyirci sayısı açısından büyük bir düşüş yaşadı. Seyirci yokluğundan bazen gösterilerin iptal edilmesi gerekiyordu. Geleneksel tiyatro topluluklarını da etkileyen bu durumu Flaszen o dönem taşra seyircisinin tiyatroya ilgisizliğine bağlamıştır. Fakat yalnızca iki-üç seyirci olsa bile gösterinin yapılması Teatr 13 Rzedow'un ilkelerinden birisiydi. Grubun bu özelliği o sırada Opole'de geleneksel Teatr Ziemi Opolskiej'de oyunculuk yapan Zbigniew Cynkutis'in Teatr 13 Rzedow'a katılmasında rol oynamıştır. Üç-beş kişinin seyrettiği bir gösteride gruptakilerin disiplin ve inançla oynamaları, kendilerini görmeye gelenlere duydukları saygı Cynkutis'i derinden etkilemişti.

Teatr 13 Rzedow yalnızlığını aşma doğrultusunda stratejik önemde bir takım organizasyon çabalarına yöneldi. Mayıs 1960'ta Teatr 13 Rzedow'un Dostlar Çevresi kuruldu. Üye sayısı sekiz olan Çevre'nin

onur başkanı Jozef Szajna'ydı. Grotowski ve Flaszen'in önderlik ettiği düzenli tartışma grupları (Conversatoria) oluşturuldu. Başlıca tartışma konusu çağdaş tiyatro pratikleriyle yeni tiyatro politikaları arasındaki ilişkiydi.

Teatr 13 Rzedow 1959-60 sezonunun son oyunu olarak prömiyeri 31/Temmuz/1960'da gerçekleştirilen, Mayakovski'nin **Misterium Buffo**'sunu sahneledi. Flaszen, bu oyunun program dergisinde Meyerhold, Mayakovski ve Grotowski'nin deneysel yaklaşımları arasındaki yakınlığa dikkat çekmiştir. **Misterium Buffo**'daki oyunculuk tarzına ilişkin olarak da şunu yazmıştır: "Oyuncu sergilenen karakteri bütünüyle kişileştirmez daha çok rolün 'yanında' imiş gibi oynar." Bu kayıttan oyuncu ve imgenin birbirinden ayrı tutulduğu bir tür yabancılaştırma tekniğinin kullanıldığı anlaşılır. Bir çok nesne ve karakterin işlevini, aynı oyuncunun yerine getirmesi, ilerde Yoksul Tiyatro bağlamında korunacak bir öğe olarak **Misterium Buffo**' da ortaya çıkmıştır.

Teatr 13 Rzedow 1960-61 sezonunu Grotowski'nin daha önce radyo oyunu olarak yönettiği Kalidasa'nın **Shakuntala**'sıyla açtı. **Shakuntala**'nın prömiyeri 13/Aralık/1960'ta gerçekleştirildi. Grotowski, mimar Jerzy Gurawski ile çalışmaya bu oyunla başladı. Oyuncularla seyirciler arasındaki sahne ilişkisi üstüne yaptıkları araştırmayı 1965 yılına kadar sürdürdüler.

Shakuntala'nın sahne düzenlemesinde radikal adımlar atıldı. Oyun, merkezi olarak düzenlenmiş bir sahnede sergilendi. Seyirciler birbirine karşılıklı olarak bakacak şekilde iki bölüme ayrıldı. Seyircilerin arkasına iki tribün eklendi. Bu tribünlerdeki "yogi-yorumcular" seyircilerin kafasının üstünden aksiyonu yorumlayacaklardı. Odanın ortasında fallik bir simge, yuvarlak, çuval benzeri bir kumaşla kaplanmış ve çıkıntı oluşturan bir kolona sahip bir konstrüksiyon vardı.

Shakuntala'da otuzdört özgün karakter olmasına rağmen oyun yalnızca yedi oyuncu tarafından sergilendi. Seyircilere de birtakım roller yüklendi: oyundaki keşişler ve saray mensupları. Seyircilere oyuna dahilmiş gibi yaklaşıldı; ışık sahneye ve sırası geldiğinde seyirci bölgesine verildi.

1960-61 sezonunun son prodüksiyonu Adam Mickiewicz'in **Dziady** (Atalar) adlı oyunuydu. Prömiyeri 18/Haziran/1961'de gerçekleştirildi. **Dziady** Grotowski'nin sonraki yıllarda sahnelemeyi sürdüreceği büyük ulusal klasikler dizisinin ilk yapıtıydı.

Grotowski'ye göre Mickiewicz'in metninin sağladığı olanaklardan birisi ritüel bir sahnelemeye açık olmasıydı. Bu yüzden kollektif bilinçdışı

özgür kılacak törensel bir katılım hedeflendi. Ritüel bir tiyatroyu gerçekleştirebilmek için de geleneksel sahne bütünüyle iptal edildi. Görünüşte seyirciler gelişigüzel bir biçimde odadaki sandalye "adacık"larına dağıtılmışlardı. Aksiyon doğrudan seyircilerin önünde yer aldı, ya da onlarla yüzleşti ve seyircilerin bir bölümünün, diğer seyircilerin yüzleşmeye gösterdikleri reaksiyonları gözlemleyerek, kendi reaksiyonlarını ortaya çıkarmaları ve oyunu tecrübe etmeleri amaçlandı. Flasz'en'e göre **Dziady** ayrıca yeni bir yönetmen tipini dayatan bir prodüksiyondur: "Bir oyun yönetmeni, geleneksel tiyatrodan farklı olarak, iki toplulukla ilgilenir. Yönetmen gösterisini yalnızca oyuncularla inşa etmez, aynı zamanda seyircilerle inşa eder. Teatral tören bu iki topluluğun kesişiminde yaratılır."

Dziady'nin sergilendiği dönemdeki önemli bir olay, UNESCO'nun verdiği bir burs sayesinde Norveç'ten Polonya'ya gelen Eugenio Barba'nın gösterilerden birini seyretmesi ve iki yıllığına Grotowski'nin asistanı olmasıdır. Grotowski ve Tiyatro Laboratuvarı'nın Batı'da tanınmasında Barba'nın sarfettiği çabaların rolü büyük olmuştur.

Üçüncü sezonun ilk oyunu büyük Polonyalı romantik şair Juliusz Slowacki'nin yazdığı **Kordian**'dı. Prömiyeri 13/Şubat/1962'de gerçekleştirildi. Bu prodüksiyon hazırlanırken Grotowski'nin erken dönem kavramları -ritüel, mit, kolektif katılım- yeniden ele alınıp işlendi. **Dziady**'den sonraki sekiz ay, grup çalışmalarına ayrıldı. Oyunculuk üstüne araştırmaların ve tiyatro pratiğinin yoğunlaştırıldığı bir dönem yaşandı. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak tiyatronun adı değiştirildi. 1/Mart/1962'de Teatr 13 Rzedow yerine **Teatr Laboratorium 13 Rzedow** adı benimsendi.

Bir laboratuvar etkinliğinin ilk ürünü olan **Kordian**'da seyirciler ve oyuncular arasındaki mekan ayrımı yine ortadan kaldırıldı, ama **Dziady**'den farklı olarak seyircinin dağılımı daha düzenli görünüyordu. Oda basamaklı olarak tasarlanmıştı. Bir, iki ya da üç katlı demir hastane yatakları bütün mekana yayılmıştı-yataklar oyuncular tarafından gösteri platformu olarak kullanıldığı gibi akrobatik oyunculuk için de kullanıldı. Seyirciler yataklar arasındaki sandalyelere ya da yataklara oturtulmuştu. Aksiyon seyirciyle dolaysız bir yakınlık içinde yer alıyordu. **Dziady**'de olduğu gibi **Kordian**'da da seyirciler reaksiyon göstermeye kışkırtıldı. Psikiyatri kliniğinde dayatılan hasta konumu yalnızca oyuncular için değil, seyirciler için de geçerliydi.

Seyircinin gösteriye etkin katılımının hedeflendiği **Dziady** ve **Kordian**'dan sonraki prodüksiyonlarda Tiyatro Laboratuvarı, seyirciyi

aksiyona katma doğrultusundaki oyun içi zorlamaları terketmeye başlayacaktır.

1962 yılının Temmuz sonlarıyla Ağustos başlarında, Grotowski Helsinki'de düzenlenen 8. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılan Polonyalı delegeler arasında yer aldı ve uluslararası bir kamuoyuna Tiyatro Laboratuvarı'nın çalışmalarını tanıtmaya fırsatı buldu. Helsinki ziyaretinden hemen sonra da Polonya Sanat ve Kültür Bakanlığı'nın delegesi olarak Çin'e gitti ve Eylül ayının ortalarına kadar orada kaldı.

Grotowski'nin Opole'e dönmesinden bir ay kadar sonra oyun yazarı, şair ve simgeci ressam Stanislaw Wyspianski'nin yazdığı ve ilk kez 1904'te yayınlanan **Akropolis**'in birinci versiyonu sergilendi. Oyunun prömiyeri 10/Ekim/1962'de gerçekleştirildi. Jozef Szajna'nın sahne tasarımı, Eugenio Barba'nın yardımcı yönetmenlik yaptığı bu prodüksiyon Grotowski'nin yönettiği oyunlar arasında en stilize olanıdır. Beş farklı versiyonu olan **Akropolis** aşağı yukarı sekiz yıl Tiyatro Laboratuvarının repertuvarında kaldı.

Akropolis'te seyircinin aksiyona etkin katılımı hedeflenmedi. Yüksek platformlarda oturan seyircilerle krematoryum izlenimi uyandıran odadaki oyuncular iki ayrı dünyadaymış gibi ele alındılar. Seyirciler ürkütücü ve yadırgatıcı bir aksiyona "tanık" oldular.

Akropolis prodüksiyonunu izleyen dönemde Grotowski'nin Helsinki'de uyandırmış olduğu ilgi meyvelerini vermeye başladı. Batı'nın dikkati yavaş yavaş Opole'e yönelmeye başladı. Tiyatro Laboratuvarı'na çiraklık dönemlerini geçirmek üzere daha fazla öğrenci gelmeye başladı ve Batı basınında Tiyatro Laboratuvarı'yla ilgili makaleler yayınlanmaya başladı.

Aralık 1962'de Tiyatro Laboratuvarı Elizabeth dönemi yazarı Christopher Marlowe'un **The Tragical History of Dr. Faustus**'u (**Dr. Faustus'un Trajik Öyküsü**) üstünde çalışmaya başladı. Bahar aylarında sürdürülen çalışmalarda Grotowski'nin oyunculuk eğitim yöntemi billurlaşmaya başladı. Tek tek oyuncular yatkın oldukları alıştırma alanlarında uzmanlaşmaya başladılar. Örneğin, Rena Mirecka plastik alıştırmalarda, Zygmunt Molik vokal nefes alıştırmasında, Zbigniew Cynkutis ritm çalışmalarında, Ryszard Cieslak akrobasi ve vücut kontrolüyle ilgili alıştırılarda eğitimci olabilecek düzeye geldiler.

Dr. Faustus'un prömiyeri 23/Nisan/1963'te gerçekleştirildi. Bu oyunda "Yoksul Tiyatro"nun net olarak biçimlendiği, "kurban etme", "bütünsel edim", "kaba ve kutsalın diyalektiği" gibi motiflerin ayrıntılı olarak işlendiği görüldü.

Dr. Faustus'ta seyirciler oyun kahramanın konukları gibi ele alındılar ve onun yapacağı itirafları dinlemeye davet edildiler.Sahne düzenlemesi seyirciyle oyuncu arasındaki mesafeyi en aza indirebilecek tarzda yapılmıştı. Seyircinin doğrudan reaksiyon göstermesi hedeflenmedi.Bu işlevi seyircilerin arasına yerleştirilmiş iki oyuncu üstlenmişti.

Batı tiyatro dünyasında etkili olan birçok kişinin gördüğü ilk Tiyatro Laboratuvarı prodüksiyonu Dr. Faustus'tu. Ama bu bir rastlantı sonucunda gerçekleşti denebilecek bir olaydı. 8-15/Haziran/1963'te 10. Uluslararası Tiyatro Kongresi Varşova'da yapıldı. Kogreye katılanlar Varşova'daki gösterilerle sınırlı bir seyir programına sahipti.Dr. Faustus ise bu sırada Lodz'da turnedeydi.Varşova'daki kongreye katılan Barba özel çabalarıyla bir grubu Lodz'da Dr. Faustus'u seyretmeye ikna edebildi. Barba'nın organize ettiği bu gezi sayesinde Tiyatro Laboratuvarı Belçika'ya, Hollanda'ya, 1964 ve 1965'te Paris'te yapılacak Uluslar Tiyatrosu Festivaline davet edildi. Fakat resmi makamlar yurtdışına başka tiyatro topluluklarını gönderme kararı aldığı için bu davetlere olumlu bir yanıt verilemedi.

1964 yılı Tiyatro Laboratuvarı'nın belirsizliğe sürüklendiği bir dönem oldu. 1963-64 sezonu için dört büyük prodüksiyon -bir Polonya öyküsünün oyunlaştırılması;Barba'nın yönetimini üstlendiği Dante'nin İlahi Komedyası; Shakespeare'in Hamlet'i ve Ibsen'in Peer Gynt'i önerilmişti ama yalnızca Hamlet son biçimine ulaşabildi. Hamlet Çalışması adını alan prodüksiyonun prömiyeri 17/Mart/1964'te gerçekleştirildi. Grubun birikimi açısından yararlı olduğu kabul edilen Hamlet Çalışması estetik açıdan çok başarılı bulunmadı. Bu dönemin belirsizliğini açıklayan Tiyatro Laboratuvarı kaynaklı bir kayıt yoktur. İlerki yıllarda Hamlet dönemine değinildiğinde Flaszen ve Grotowski suskun kalmayı tercih etmişlerdir.

1964 yazında Tiyatro Laboratuvarı'na Opole'den büyük bir endüstri ve öğrenim kenti olan Wroclaw'a taşınma önerisi getirildi.Tiyatro Laboratuvarı bu öneriyi tereddütsüz kabul etti. 1965'te yayınlanan, Wroclaw'daki tiyatro yönetmenleri arasında yapılan tartışmada Grotowski başlangıçta Opole'de tiyatro yapmanın grubun gelişmesine yardımcı olduğunu çünkü bu küçük taşra kentinde büyük kentlerde olduğundan daha özgür bir araştırma ortamının olduğunu, ama Tiyatro Laboratuvarı'nın artık tiyatroyla yakından ilgili alanlarla -örneğin, kültürel antropoloji, psikoloji, psikanaliz, fizyoloji- yakın temas kurabileceği bir yere yerleşmesinin yararlı olacağını ve Wroclaw'ın da bu temasın kurulabileceği bir kent olduğunu belirtmiştir.

Tiyatro Laboratuvarı Wroclaw'daki yeni binasına resmi olarak 1/Ocak/1965'te yerleşti. 10 Ocak'ta Wroclaw'daki ilk oyun -Akropolis- sergilendi.

Oyunculukla ilgili araştırmalarını sürdüren grup aynı zamanda yeni bir oyun -Calderon de la Barca'nın Sadık Prens'i- üstünde çalışıyordu.

Sadık Prens'in prömiyeri 25/Nisan/1965'te gerçekleştirildi. Bu prodüksiyonda başta Ryszard Cieslak olmak üzere Tiyatro Laboratuvarı oyuncularının ortaya koydukları teknik düzey oyunculuk sanatında bir doruk noktası olarak kabul edildi. Sadık Prens beş yıl boyunca uluslararası turnelerde Tiyatro Laboratuvarı'nın oyunculuk araştırmasında elde ettiği sonuçların doğrulanabileceğini gösterdi.

Sadık Prens'te seyirci aksiyonun yer aldığı mekandan tamamen kopartılmıştı ve bir tür gözlemci konumundaydı. Grotowski'ye göre sanılanın aksine seyircinin oyuna coşkusal katılımı belli bir uzaklıkta, "gözlemci" konumunda olmasıyla mümkün hale gelecektir. Ve bunun tersi de doğrudur: Oyuncuyla seyirci arasındaki uzaklık azaltıldığında ve karşı karşıya bırakıldıklarında büyük bir yadırgatma etkisi ortaya çıkarmak daha kolaydır.Tiyatro Laboratuvarı'nın yıllar boyu sürdürdüğü araştırmalar sonuç olarak ritüel tiyatronun olanaksızlığı tezini destekler hale geldi.

1965 baharının sonlarında Grotowski bazen kendine eşlik eden bir ya da iki oyuncuyla -Rena Mirecka ve Ryszard Cieslak- birlikte Avrupa'yı dolaşmaya başladı. Avrupa gezisinde festivallerle seminerlere katıldı ve oyunculuk teorisinin pratik kanıtlamalarını gösterdi.Nisan sonu ve Mayıs başını kapsayan dönemde düzenlenen Nancy'deki II. Öğrenci Tiyatrosu Dünya Festivali'nde jüri üyesi oldu ve Rena Mirecka'yla Ryszard Cieslak'ın pratik uygulamalarla eşlik ettikleri iki günlük bir semineri yönetti. Aynı üçlü benzer bir semineri Paris'te verdi. Mayıs sonuyla Haziran başını kapsayan dönemde Grotowski ve Cieslak İtalya'yı dolaştılar ve oyunculuk yöntemini konu alan kursları yönettiler. Ağustos'ta Grotowski Peter Brook'un daveti üzerine Londra'ya gitti; Dr. Faustus üzerine gösterilen dökümanter bir filmde sonra bir konuşma ve İngiliz oyuncular, yönetmenleri ve eleştirmenleriyle bir tartışma toplantısı yaptı. Ve Eylül 1965'te Odra adlı Polonya dergisinde Yoksul Bir Tiyatroya Doğru başlıklı kısa manifestosunu yayınladı.

1965 ve 1966 yılları, Tiyatro Laboratuvarı'na yurtdışından gelen öğrenciler için yapılan yıllık kursların kurumlaştığı bir dönem oldu. Bu dönemde yurtdışından gelen öğrenciler arasında Tiyatro Laboratuvarı'na katılacak olan Güney Amerika'lı Elizabeth Albahaca da vardı.

Aralık 1965'in başlarında Tiyatro Laboratuvarı yeni bir prodüksiyon hazırlamak için Juliusz Slowacki'nin Samuel Zborowski adlı oyununun

provalarına başladı. Fakat grup, enerjisinin büyük bir bölümünü özellikle yurtdışı turnelerde tükettiği için **Samuel Zborowski** çalışmalarını verimsiz geçti ve sonunda iptal edildi.

Tiyatro Laboratuvarı'nın ilk yurtdışı turnesi 1966 yılının Şubat ve Mart aylarında gerçekleşti. Eugenio Barba'nın harcadığı çabalar sayesinde düzenlenebilen bu turne İsveç, Danimarka ve Norveç'i kapsadı. Ortaya çıkan etkinlikler şunlardı: **Sadık Prens**'in sergilenmesi, seminerler, pratik çalışmaların tanıtımı, ve İsveç Televizyonu'nun daha önce Wrocław'da hazırladığı tiyatro filminin gösterildiği bir televizyon programı.

İkinci yurtdışı turnesi Haziran ve Temmuz aylarında gerçekleşti. **Sadık Prens**, Paris'te 10. Uluslar Tiyatrosu Festivali'nde ve Amsterdam'da Hollanda Festivalinde sergilendi.

Sonraki birkaç yılda sürdürülen yurtdışı turneleri ise şu ülkeleri kapsadı: Hollanda, Belçika, İtalya, Yugoslavya, İngiltere, Meksika, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri.

1/Eylül/1966'da Tiyatro Laboratuvarı adını değiştirdi: **Teatr Laboratorium -Instytut Badan Metody Aktorskiej**. Böylece Tiyatro Laboratuvarı'nın yanına Oyunculuk Yöntemini Araştırma Enstitüsü adı eklenmiş oldu. Bu ad değişikliği açık olarak Tiyatro Laboratuvarı'nın araştırma ve eğitim ağırlıklı bir yönde ilerlemeye başladığını gösterdi. Tiyatro Laboratuvarı'nın bu yeni konumu Polonya'da eleştirildi. Başlıca eleştiri Tiyatro Laboratuvarı'nın eğitim alanına giderek daha çok kayması sonucunda bir tiyatro olmaktan çıkıp bir okula dönüşeceği, yani sanat alanını terkedeceği düşüncesi idi.

1966, 1967 ve 1968'de Grotowski, Cieslak'la birlikte yurtdışı kurs ve seminer etkinliklerini sürdürdü. Gittiği ülkeler şunlardı: Danimarka, İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri.

Aralık 1967'de Tiyatro Laboratuvarı yeni bir prodüksiyonun sergileneceğini ve uluslararası etkinliklerin azaltılacağını duyurdu. Yeni prodüksiyon esas olarak Yeni Ahit'in motiflerine dayanıyordu. Tiyatro Laboratuvarı sürdürdüğü prodüksiyon çalışmasına **İnciller** adını vermişti. Fakat bu prodüksiyonun prömiyer tarihi Ocak 1968 olarak saptanmasına rağmen bir türlü sonuçlandırılmadı. Polonya basınında Tiyatro Laboratuvarı'na, özellikle Grotowski'ye yapılan eleştiriler çoğaldı.

İnciller'in çalışması Aralık 1965'te **Samuel Zborowski**'nin iptal edilmesiyle başlamasına rağmen hala prömiyerinin gerçekleşmemesi

grup için bir krizin yaşandığını gösteriyordu. Tiyatro Laboratuvarı oyuncusu Stanislaw Scierski **İnciller**'in için bir gösteriye dönüşemediğini şöyle anlatmıştır: "Kollektif araştırma süreci Grotowski'nin kontrolündeydi. Çalışmaların gelişmesine-riske girmemize saygı göstererek- yardımcı oldu; onların seçimini yaptı; bütünlükleri içinde onlara esin verdi; kısacası kollektif bir biçimde ortaya çıkarılan taslağı dikkatli bir gözetime tabi tuttu. Belirtilmesi gereken bir şey, bir çok 'çalışma'nın doğaçlama niteliğine sahip olduğudur. Çalışma başlığı **İnciller** olan şey böyle oluştu. Birkaç gösteri bile yapıldı. Bu gösterilerden birinin sonrasında Grotowski'yle birlikte şu sonuca vardık: yaptığımız bütünüyle yeni bir şey olmasına rağmen genel çerçeveye aşınaydık -kabaca ifade edilirse, daha önceki çalışmalarımızdaki öğeler ayırdedilebiliyordu. Bu yüzden bu prodüksiyonu -kendimiz için verimli olan ne varsa koruyarak- bir kenara bırakmaya karar verdik."

1967-68'de Tiyatro Laboratuvarı'nın yoğun olarak yaşadığı kriz sonunda meyvesini verdi: **Apocalypsis Cum Figuris** -20. yüzyılın en büyük tiyatro prodüksiyonlarından birisi olarak kabul edilen ve Tiyatro Laboratuvarı'nın repertuvarında 12 yıl kalan **Apocalypsis Cum Figuris**'in resmi prömiyeri 11/ Şubat/ 1969'da gerçekleşti.

Apocalypsis, Grotowski'nin yönettiği son Tiyatro Laboratuvarı prodüksiyonu oldu. Tiyatro Laboratuvarı tarihinde **Apocalypsis**'in ikili bir işlevi oldu: bir yandan seyircinin "tanıklığına" sunulan bir tiyatro yapıtıydı, öte yandan tiyatro-ötesi denemeler için bir köprü rolü oynuyordu.

Apocalypsis çalışmalarında Tiyatro Laboratuvarı'nın tiyatro-ötesi eğilimlerini açığa vuran değişimler yaşanmıştı. Grotowski yönetim tarzını değiştirmişti: Tiyatroda yönetmenin sahip olduğu otoriteyi bir kenara bırakmıştı ve oyuncuların yönlerini tayin etmelerini sağlayacak etkin müdahalelerde bulunmayıp saatlerce beklentisini ifade edecek biçimde oturabiliyordu. Oyuncular da **Apocalypsis**'e bir gösteri gibi yaklaşmıyorlardı. Örneğin Zygmunt Molik 1981'de kendi kişisel deneyimi hakkında şunları söylemişti: "**Apocalypsis** hiçbir zaman benim için bir gösteri gibi olmadı. Tam bir yaşantı içinde, bir süre için başka bir dünyada olabildiğim bir zaman gibiydi ve bu size hergünkü yaşama dayanma gücü verebilir."

Şubat 1970'te Tiyatro Laboratuvarı'nın çok başarılı geçen New York turnesi dönüşünden iki ay sonra Grotowski, Polonyalı eleştirmenlerle yaptığı basın toplantısında **Apocalypsis**'in yeni bir araştırma alanı açtığını ve yaşanmakta olan dönemin tiyatro-ötesi bir dönem olduğunu söyledi. Bu tarihten sonra Yoksul Tiyatro, Grotowski ve Tiyatro Laboratuvarı'nın diğer üyeleri için "geçmiş" dedikleri bir şeydi.